

HİCRET, MEDİNE VE MEDENİYET

Dr. Muhammet Ali ASAR
Atama II Daire Başkanı

Hicret yurdu Habeşistan'da Allah Rasulünün amcasının oğlu Cafer b. Ebi Talip (r.a.) Kral Necaşi'nin huzurunda "Ey Kral! Biz cahiliye döneminde putlara tapar, leş yer, fuhuş yapardık. Akrabalık bağlarına riayet etmez, komşularımıza kötülük ederdik. Güçlü olanlarımız zayıflarımızı ezerdi. Allah içimizden, doğruluğu, dürüstlüğü, asaleti, emanete riyeti ile tanıdığımız bir kimseyi peygamber olarak gönderdi. O, putlara değil yalnızca Allah'a tapmamızı, emanete riayet etmemizi, akraba ve komşuları gözetmemizi, yalan, iftira, kan davası ve yetim malı yemekten uzak durmamızı istedi. Biz de ona iman ettik." (İbn Hişam, es-Siretü't-Nebeviyye, I, 336.) diyerek Mekke'nin ve Mekkelilerin İslam öncesi durumlarını özetliyordu. Bu ortamda Hz. Peygamber tebliğ görevini büyük bir titizlikle deruhte ediyor, Müslümanların sayısı da her geçen gün artıyordu. Bununla beraber maruz kaldıkları işkence, zulüm ve baskılar da şiddetleniyordu. Mekke'de İslam'ı tebliğ imkânı neredeyse kalmamıştı. Allah Rasulü de Mekke dışındaki yerleşim yerlerinde yaşayan insanlara ulaşmanın vesilelerini arıyor, her fırsatta onlarla buluşmaya çalışıyordu.

Bu esnada peygamberliğinin on birinci yılının hac mevsiminde Akabe'de Yesribli altı kişi ile karşılaşmış İslam'ı anlatmış onlar da Müslüman olmuştu. Ertesi sene yanlarına yedi kişi daha alarak yeniden gelmişler "Allah'a ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, iftira etmemek, hiçbir maruf işte isyan etmemek" üzere söz vererek Birinci Akabe Biati'nı gerçekleştirmişlerdi. (Buhari, Ahkâm, 49.) Nitekim Medine'de Müslümanların sayısı her geçen gün arttı ve Medine hicret edilmeye uygun hâle geldi. Nihayet Rebiyülevvel ayının sekizinde Allah Rasulü'nün hicreti gerçekleşti. Hicret; Allah'a ve elçisine gönülden bağlılığın ifadesidir. Hakka, hakikate, ilme, irfana ve en önemlisi medeniyete yapılan yolculuktur. Maddi zorluklar ve zorlamalar karşısında asla bir kaçış değil; aksine İslam'ı öğrenmek, öğretmek, yaşamak ve yaşatmak için yeni bir imkân, yeni bir mekân arayışıdır.

Bu arayış Yesrib'in bulunmasıyla son bulmuş yeni bir mekâna yerleşilmiş ve yeni imkânlar bulunmuştu. Ancak birçok sorunla Allah Rasulü ve Müslümanlar karşı karşıyaydı. Göç ile beraber ortaya çıkan bu sorunlar süratle çözüldü ve Hz. Peygamberin etrafında şehrin bütün unsurlarının katıldığı bir birliktelik meydana getirildi. Bu minvalde bazı düzenlemeler yapıldı.

Öncelikle şehrin isminin değiştirilmesi gerekiyordu. Çünkü "kınamak, azarlamak, zarar vermek, karıştırmak, kötülemek, bozmak" gibi anlamlara geliyordu "Yesrib". Allah Rasulü ise "Bana, diğer şehirleri silip süpürecek olan bir şehre hicret emri verildi. Oraya Yesrib diyorlar, hâlbuki o Medine'dir." "Demirci körüğünün, demirin pasını, pisini attığı gibi bu şehir de kötülerini bir bir dışarıya atar." (Buhari, Fedailü'l-Medine, 2; Muvatta', Cami', 2.) diyerek İslam medeniyetinin beşiği olacak bu şehrin adını, medeni bir toplumu ifade eden Medine olarak belirledi.

Şehre yeni bir isim verilmesiyle başlayan değişim süreci beraberinde yenilikleri de getirdi. Şehri dışarıdan gelecek tehditlere karşı korumak ve Kureys'in işbirliği ihtimalini ortadan kaldırmak amacıyla gayrimüslimlerin de içerisinde yer aldığı şehrin bütün unsurlarıyla siyasi birlikteliğin temelini atan Medine Vesikası kaleme alındı. Böylece farklı din, ırk ve kültürden

olan insanların hak-hukuk esasları çerçevesinde hoşgörüyü birlikte yaşayabileceği bir medeniyet örneği ortaya kondu.

Medine vesikasının yazılmasının ardından Ensar'la Muhacir arasında kardeşlik (muahat) tesis edildi. Evs ve Hazreç kabileleri kadim düşmanlıklarını unutarak birlikte Ensar oldular. Böylece tüm müminler kardeş oldu. Kardeşlik imanın gereklerinden addedildi. Kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemeyenin imanının kâmil olamayacağı vurgulandı. Çünkü bu bir kardeşlik medeniyeti idi.

Daha sonra şehrin kalbi mesabesindeki mescit; Kâbe ve Mescid-i Aksa'dan sonra ibadet için uğrunda yolculuk yapılacak mabet; Mescid-i Nebevi (Buhari, Ehadisü'l-enbiya, 10.) Hz. Peygamber başta olmak üzere bütün Müslümanların gayretleriyle (Buhari, Menakibü'l-ensar, 46.) inşa edildi. Sonra mescidin yanı başına, yoksul Müslümanların kalıp ilim tahsil edecekleri Suffe kuruldu, geniş çaplı eğitim faaliyetine başlandı. Çünkü bu medeniyet, mescit merkezli, inanç odaklıdır. Yoksulun, yetimin, fakirin, kimsesizin gözetildiği merhamet medeniyetidir. Aynı zamanda toplumun tüm fertlerinin eğitildiği, ilim öğrenmenin herkese farz olduğu bilgi medeniyetidir.

Mescid-i Nebevi'nin inşasından sonra şehir planının tamamlayıcı unsurlarından birisi olan çarşı, yeri bizzat Hz. Peygamber tarafından belirlenerek faaliyete geçirildi. Sosyal ve siyasal hayat düzenlendiği gibi, ekonomik hayat da düzenlendi. Bu medeniyetin iktisat anlayışı helal lokma, helal kazanç, israftan kaçınma ilkeleri üzerine bina edildi.

Ayrıca Hz. Peygamber "İbrahim Mekke'yi harem ilan etti ve onun için dua etti. Tıpkı İbrahim'in Mekke'yi harem ilan edip onun için dua ettiği gibi ben de Medine'yi harem ilan ettim ve onun bereketlendirilmesi için dua ettim..." (Buhari, Büyü', 53.) buyurarak Medine'yi harem ilan etti. Böylece Medine'de değil insanlara, yerde biten ota zarar vermek bile yasaklandı. Artık burada savaş yapılamaz, kan dökülemez (Buhari, İlim, 37.); buranın otu koparılamaz, ağacı kesilemez, yitiğine el sürülemez, hayvanı ürkütülemezdi. (Buhari, Cenaiz, 76.) Buradaki ağaçları kesmek bir tarafa, yapraklarını düşürmek için silkelemek dahi yasaktı (Ebu Davud, Menasik, 95.) Çünkü bu medeniyet kâinata, kâinattaki bütün varlıklara saygı üzerine bina edilmiş, yaratılanı yaratandan ötürü sevme düsturu bu medeniyeti kuran iradenin hayata bakış felsefesi olarak kabul edilmişti.

Nitekim Yüce Allah, rasulüne istemeyerek, zorla, baskıyla, zulümle terk etmek zorunda kaldığı memleketi Mekke'nin fethini nasip etmiş, ancak Ensar'ın yüreğini de Allah Rasulünün bir daha Medine'ye dönmeyeceği endişesi kaplamıştı. Ne var ki Allah Resulü Medine'ye geri dönecekti. Çünkü onda vefasızlığa yer yoktu. O, yıllar sonra kavuştuğu Beytullah'ın yanı başındaki hayattan, doğup büyüdüğü, hüzünlü bir şekilde ayrılmak zorunda kaldığı topraklardan vazgeçti, ancak zor zamanında kendisine kucak açan Medinelilere karşı vefasından asla vazgeçmedi, geçemezdi. Çünkü o, vefakârlık medeniyetinin kurucusu idi. Vefat edinceye kadar onlarla birlikte yaşadı ve "Dünyada mezarımın olmasını en çok arzuladığım şehir Medine'dir." (Muvatta', Cihat, 14.) dediği, medeniyete beşiklik eden şehre defnedildi. Artık Medine "Şerefü'l-mekân bi'l-mekân" sözünün gereği, bağrında barındırdığı misafiri ile en bahtiyar ve mübarek şehirlerden biri idi.

Sonuç olarak Allah Resulü risalet görevini ifa edebileceği bir mekân ararken Yüce Yaraticı'nın emri ile yola çıkarak Yesrib'e yerleşti. Yesrib'i Medine'ye çevirdi ve medenileştirdi. İmanı uğrunda çıktığı yolculukta, imanın medeniyetini inşa etti. İslam medeniyetinin merkezi hâline getirdi Medine'yi. Aynı zamanda etrafındakileri de

medenileştirdi. Kendi çocuklarına dahi göz kırpmadan kıyabilen katı kalpli insanlardan, can taşıyan her varlığa, hatta eşyaya şefkat ve merhametle muamele eden, yolda yürürken karıncaya basmama hassasiyetiyle yürüyen bir toplum oluşturdu. Bunun içindir ki medeniyet, Medine'den fersah fersah uzakta iken dahi, Medine ruhunu yaşamak ve yaşadığımız yere bu ruhu taşımaktır.